

עין משפט
גזר מצוה

יב א מיי פירט מהלכות שבת הלכה טו:
יג ב ג מיי פירט מהלכות תפילין הלכה ח קמג עשין כב טור שו"ע אורח סימן לב סעף ז:
יד ד מיי שם הלכה ט סמג עשין כח טוש"ע יו"ד סימן רעא סעף ג:
טו ה מיי פירט מהלכות תפילין הלכה א סמג שם טוש"ע יו"ד סי קר נל:
טז ו מיי פירט שם הלכה ט סמג עשין כג טור שו"ע יו"ד סימן רפח סעף ו:

מוסף תוספות

מוסף תוספות

א. שלא נחלק רש"י.
רמב"ם. וכלפי הבשר לא נתקן כ"ל. מוס' הל"ש.
ב. וכותבין בו במקום שער. מוס' הל"ש. ג. דבר. מוס' הל"ש. ד. וכותבין בו במקום בשר ששם הוא מוקדן היטב יותר. מרדכי סימן שצ"ג.
ו. וכותבין עליו במקום שער. מוס' הל"ש.
ז. אותו שכלפי הבשר. מוס' הל"ש.
ח. ושם הוא נאה וטוב יותר. מוס' הל"ש.
י. כי אין מטידין הקליפה רק לתקנו והאי חתך העילין קרוי קלף ודניו לכתוב עליו במקום בשר. מרדכי סימן שצ"ב.
(ועי' ש' צננזי יעט.
ט. שהסיד שאנו נוהגין בקליפם שלנו מהני כעפציו. מוס' עילוי יט.
שלא אמרו חכמים עפ"ן דוקא שלא יש עבודין אחרים שהן מכשירים כעפצים הללו. רמב"ן.
י. כלומר דבלא עפצין קרע הבא בתוך שלט לא יתפור. חי' הר"ן. יא. דאי לא מאי לא יתפור. חי' הר"ן. יב. אמר. מוס' מגילה יט.
יג. על הל"ב. מוס' מגילה יט.
יד. כיון דמטיקרא פריכין מהא דקתני שינה פסול ואוקי אמוזיה השתא נמי אמוזיה מוקמינן להו כי רע"ב.
דאפשר. רמב"ם.
טו. מאי איירא דנטק דרוכסוטוס הרי הוא קלף. מוס' הל"ש.
טז. דמכשיר. מוס' הל"ש.
יז. ולא אמוזיה. מוס' הל"ש.
[ועי' רמב"ם דל"כ ר' דלמר נאמן דהא מועד דז חלש שיה ממוזה פסול. יו. והואך עושין וכו' וכי תימא ינוי ויחבר וכו' אמרי' ההם בפי' הקומץ רבה (מנחות לג.) שאם כתבה בשני דפי' פסולתה וכתב הרמב"ם וז"ל (פי' מהל' תפילין ה"א) אע"פ שכתב, י"ל. חי' הר"ן. יט.
[ד'מוזיה שכתב פרשה ראשונה אחר שינה כשרה. ספקי תוספות א"ת ש"ג.
(ועי' רש"י ופס' עיטס, ועי' ט"ו וקוב"ש צו"ד סי' פ"ב).
י"א. וחס' צו"ד סי' פ"ב.
כ. כששמע ברייתא זו. מוס' הל"ש.
כא. ש"ה דברי ר' אחאי יב"ח"ס לפישר דאמוזיה קאי דהשתא וקמיא מלתא דרי"ם סייעתא להדיא. מוס' הל"ש.

רבינו חננאל

קלף כדי לכתוב עליו פרשה קטנה שבתפילין שהיא שמע ישראל. ורומיניו שאלו דרוכסוטוס כדי לכתוב עליו מוזה. דאלמא בפנינו (זו בענין שיעור ב' בענין ג') וזה מוזה שחי' ג'א' וזה מוזה שחי' פרשיות [היא] ופרקינן מאי מוזה דקאמר (ג'א' דקתני) דקארי לא לתפילין מוזה.

קַרְף ו**דוכסוטום** בו'. גויל הוא עור שלס"א חלף שהשירו השיער

והיינו דלמר בדרש בבא בתרא (דף ג.) גויל חבני דלח משפיין חלמא^א שאינו ממוקן קרי גויל וכשחולקין אותו לשנים אותו שכלפי שיער קרוי קלף^ב וכלפי גשר הוא דוכסוטום^ה ואומר ר"ת דבלשון יוון

קורין לבשר סוטוטום ודוך פי' מקום כמו דוך פלן לכן קרי ליה^ו דוכסוטום כלומר מקום גשר וקלפים שלנו יש להן דין קלף וכותבין עליהן ס"ת תפילין ומזוזות ללד גשר^ז וללא כלאומר שקלפים שלנו הם דוכסוטום לפי שמגררין האומנין המתקנים אותן קליפתן העליונה ונשאר הדוכסוטום דל"כ היאך כותבין עליהם תפילין דמסקינן הכל דתפילין דוקא על הקלף^ח וי"מ דקלף ודוכסוטום אינם מעופפים וקשה דל"כ פסול לכתוב עליהן ס"ת ^ט ותפילין ומזוזות דנענין ספר ולהכי פסיל במסכת מגילה (דף יט: ושם) לכתוב מגילה על הדפמרח משום דנקראת ספר ולקמן משמע דכשרין ואי"ת קלפים שלנו דלא עפינן היכי מיתשברי ואומר ר"ת דמיקון שלנו חשיב נעיפוף^י וכן משמע בהקומן רבה (מנחות לא:) דקאמר קרע הבא צ"ג' ^{יא} ויתפור צ"ג' אל יתפור ומניח אידך בשלש יתפור צד' אל יתפור ולא פליגי הא דעפינן הא דלא עפינן^{יב} חלמא ס"ת כשר בלא עפינן^{יג} והיינו בתקון טוב כשלו ובפ"ק דגיטין (דף יא.) ^{יד} גבי שטר והא צענין דבר שאינו יכול להזדייף ומשני דעפינן משמע דאי לא עפינן יכול להזדייף ופסול ואנן חשוד כעפינן: והא^י מרדקתני **סיפא** בו'. הוה מנאי למיפקך צרייתא גופא ירשא לסיפא ומשמע דלממנני^{יז} מהדר לפרוכי ואומר ר"י דכן מננינו בהמפקדי (צ"מ דף ג:) גבי ורמי גזל חגול כי דברי רבי טרפון ממנאי דמתני' ר' טרפון היא מדקתני עלה דהיא^{יח} כו' והוה מנאי למיפקך הנהו מרמי אסודי ופרקי אממנינן דהמפקדי: **תנן** קַרְף כדי לכתוב עֲיָיו בו'. אין לפרש דהכי פריך מדנטק קלף מכלל דדוכסוטום לא דל"כ לעיל דמשני מאי מוזה מוזה שבתפילין אכתי תקשה ליה ממנינא דקתני קלף ומשמע ולא דוכסוטום וצרייתא נותנת שיעור לדוכסוטום כקלף חלף הכל סמן דצרייתא דלעיל: **אידי ואידי אמוזיה הא דכתבה בו'.** ואי"ת אמאי לא קאמר **אידי ואידי** תפילין קלף במקום שיער ודוכסוטום במקום גשר ויש לומר^{יט} דינחא ליה לקיומי לשינויא

קמא דשני אמוזה והי"ה דה"מ למימר אידי ואידי תפילין: ורבי אחאי מבשיר. ואי"ת ואי סבר רב כצבי אחאי^{יט} לימא נמי קלף הרי הוא דוכסוטום וי"ל רב מפרש דרצי אחאי^{יז} לא מפרשה חלף לתפילין^{יז}: **אלא** **אאי** **אתפילין**. והא דקתני כתבה לשון נקבה היינו מוזה שבתפילין: **תפילין אנוי** **מי כתבינן**. ואי"ת הא דתנן בפ"ק דמגילה (ד' מ:) אין צין ספרים לתפילין ומזוזות חלף חסספרים נכתבים בכל לשון ותפילין ומזוזות אין נכתבות חלף בלשון אשורית אמאי לא קתני נמי שבתפילין ומזוזות אין נכתבין על הגויל ואומר ר"י דלא קתני לה משום דלא מיפסלי בגויל מחד טעמא חלף משום שזה דינו צלקן וזה דדוכסוטוס חלף הא דנכתבים אשורית הוי מחד טעמא כדדרשנין התם בגמרא והיו צהוייתן יהו ועוד דלפ"י עלמן אינן שוין שזה על הקלף וזה על הדוכסוטום ומיחו קשה דהוה מנאי למימני חסספרים נכתבים על היייר שאינו מחוק דדוקא על נייר מחוק פסול ס"ת במקמת סופרים חלף תפילין אין נכתבים חלף על העור כדמוכח בדרש פירק שמונה שריס' (לקמן קה.) וז"ע צירושלמי בפ"ק דמגילה ואם תאמר נייר שאינו מחוק נמי ליפסיל כספר תורה כדפסלינן מגילה דסוטה^י משום דכתבי צופר ונראה דיייר נמי דקתני צמגילה [דסוטה] היינו צמחוק ואף על גב דלא פריש כדלשכתן חלף גבי ספר תורה דקתני נייר סתם ומיייר שמוע דמלמרינן צמכתא כסופרים: **הא מורדינן** **עושין**. דפרשת והיה אם היה פרשת חס' עושין דקאמר היינו שאם פרשת שמוע כתובה צסוק העמוד יכתוב אחריה והיה אם שמוע בגליון או אם היה פרשת והיה אם שמוע צראש העמוד וכתוב למעלה בגליון פרשת שמע^ט: **השתא דאתית להבי בו'.** אומר ר"י דמילמיה דרב סתמא נשנית צצית המדרש דקלף ודוכסוטום שוים והיה סבור בתחילה דלענין תפילין קאמר ולא מנאי קאי עד דמסיק השמא כדלענין מוזה קאמר^כ והא דמניח לעיל שינה צזה וצזה פסול אידי ואידי תפילין וסוגיא דהקומץ חולא כפי מסקנא דשמעתין:

המוציא יין פרק שמיני שבת

דוכסוטום. קלף שניטלה קליפתו העליונה: **מוזה**. שמע והיה אם שמוע: **שבתפילין**. דהסם ד' אגרות לד' פרשיות ושיער צחוד מייניחו דהיינו שמע קטנה שבהם: **מעמאזם את הידים**. לענין תרומה כדלמנן צ"ח דבר בפ"ק (דף יד:.) **קליטה**. הוא הדפוס של עור שחתוך לד' צמים כמין צית יד של

עור והאיגרות צתוכן: **צמוזה**. הן האיגרות שהן צתוך הצמים: **והא מדקתני סיפא**. דההיא דלעיל קלף כדי לכתוב בו' מכלל דירשא^א בו' וקאיא ירשא סיפא^ב: **שיעור**. של כל אחד צממה: **כדי לכתוב עליו מוזה**. אדוכסוטום קאי דלא חזי לתפילין וסיפא פריש קלף כדי לכתוב פרשה קטנה שבתפילין: **קלף אין דוכסוטום לא**. הוי צשיעורא וזוטא כי האי חלף צכדי לכתוב צ' פרשיות דמוזה ויה דוכסוטום חזי לתפילתא הוה ליה לשעוריה צשיעור וזוטא דתפילין: **למזא**. מזוזה מן המוצחר קלף צענין וסתמא דכל איניש מזוזה מעלייתא עציז הלכך לא מננע דוכסוטום לתפילין והי"ל אין מנניעין כמוהו: **למוזה**. אם כתבה על הקלף: **הא דנטב חלף אפי' במקום שער**. וכי"ש במקום גשר דהילכתא מוזה צמקום שיער והא דכתבה אדוכסוטום במקום גשר: **רבי אחי מכשיר**. ורב מוקי לדרי' אחי לתפילין דכתבן על דוכסוטום ואמר כוותיה: **נייר**. של עציצים: **גויל מעובד** דעפצים: **מסייע ליה**. לרצ: **ניולא צו**. ירשא דצרייתא תפילין של יד עושין אותן של ראש ואתון של ראש אין עושין אותן של ראש וז"ל לפי שאין מורדינן בו': **ס"ם שצלה**. אין מחתכין ממנה יריעה שפרשיות שמע והיה אם שמוע בתוכה לקצוען צמוזה: **דקסיני**. הן תפילין אמאי: **לאו דקסיני אדוכסוטום**. שהוא כשר למוזה הלכך הא מורדינן עושין: **השפא דאסיס להכי**. דמוזה חלף קלף כשרה: **לא סימא**. צמילמיה דרב דוכסוטום הרי הוא בו':

צ'

וספר תורה שבלה אין עושין מהן מוזה לפי שאין מורדינן מקדושה חמורה לקדושה קלה טעמא דאין מורדינן הא מורדינן עושין דכתיבא אמאי לאו דכתיבא אדוכסוטום לא דכתיבא על הקלף ומוזה אקלף מי כתבינן אין והתניא כתבה על הקלף על הנייר ועל המטלית פסולה^א אמר רבי שמעון בן אלעזר רבי מאיר היה כותבה על הקלף מפני שמשתמרת השתא דאתית להכי לרב גמי לא תימא דוכסוטום הרי הוא כקלף יאלא אימא קלף הרי הוא כדוכסוטום מה דוכסוטום כותבין עליו מוזה אף קלף כותבין עליו מוזה: דיו כדי לכתוב: **תנא**

קמא דשני אמוזה והי"ה דה"מ למימר אידי ואידי תפילין: ורבי אחאי מבשיר. ואי"ת ואי סבר רב כצבי אחאי^{יט} לימא נמי קלף הרי הוא דוכסוטום וי"ל רב מפרש דרצי אחאי^{יז} לא מפרשה חלף לתפילין^{יז}: **אלא** **אאי** **אתפילין**. והא דקתני כתבה לשון נקבה היינו מוזה שבתפילין: **תפילין אנוי** **מי כתבינן**. ואי"ת הא דתנן בפ"ק דמגילה (ד' מ:) אין צין ספרים לתפילין ומזוזות חלף חסספרים נכתבים בכל לשון ותפילין ומזוזות אין נכתבות חלף בלשון אשורית אמאי לא קתני נמי שבתפילין ומזוזות אין נכתבין על הגויל ואומר ר"י דלא קתני לה משום דלא מיפסלי בגויל מחד טעמא חלף משום שזה דינו צלקן וזה דדוכסוטוס חלף הא דנכתבים אשורית הוי מחד טעמא כדדרשנין התם בגמרא והיו צהוייתן יהו ועוד דלפ"י עלמן אינן שוין שזה על הקלף וזה על הדוכסוטום ומיחו קשה דהוה מנאי למימני חסספרים נכתבים על היייר שאינו מחוק דדוקא על נייר מחוק פסול ס"ת במקמת סופרים חלף תפילין אין נכתבים חלף על העור כדמוכח בדרש פירק שמונה שריס' (לקמן קה.) וז"ע צירושלמי בפ"ק דמגילה ונראה דיייר נמי דקתני צמגילה [דסוטה] היינו צמחוק ואף על גב דלא פריש כדלשכתן חלף גבי ספר תורה דקתני נייר סתם ומיייר שמוע דמלמרינן צמכתא כסופרים: **הא מורדינן** **עושין**. דפרשת והיה אם היה פרשת חס' עושין דקאמר היינו שאם פרשת שמוע כתובה צסוק העמוד יכתוב אחריה והיה אם שמוע בגליון או אם היה פרשת והיה אם שמוע צראש העמוד וכתוב למעלה בגליון פרשת שמע^ט: **השתא דאתית להבי בו'.** אומר ר"י דמילמיה דרב סתמא נשנית צצית המדרש דקלף ודוכסוטום שוים והיה סבור בתחילה דלענין תפילין קאמר ולא מנאי קאי עד דמסיק השמא כדלענין מוזה קאמר^כ והא דמניח לעיל שינה צזה וצזה פסול אידי ואידי תפילין וסוגיא דהקומץ חולא כפי מסקנא דשמעתין:

אֹת

מעבדן מוזה. השתא דאיייתית להכי ההוא דאוקמה רב פפא גמי לרב כתנא דבי מנשה (ואוקימתא) [ואוקימאן בתפילין, משום דמוזה אין נכתבת על הקלף, והרי היא נכתבת על הקלף, לרב נמי עיקר שמעתיא, תוצה הדין, דרוכסוטוס וקלף לענין מוזה שוין נכתבת על זה ועל זה, אבל תפילין אין נכתבים על דרוכסוטוס. וכן הלכה וכן מנהג. דיו כדי לכתוב ב' אותיות. דיו הוא [תהיון שכותבין בו, ועוד ג'א': וכן] הכלי שמתניחין בו את הדיו גם הוא נקרא דיו. דהנא ב' אותיות שאמרו ב' אותיות (בקלף) [בדיון] ב' אותיות בקולמוס, ב' אותיות בקלמרין. ואיכא למידע דאי איכא בקולמוס כבדי ב' אותיות מכוונות סניא, אבל אי אייתיה לדיו בכלי בין ב' דיותא ובין קלמרין צריך למיהוד יתר מב' אותיות דיכול למיכתב מנייהו ב' אותיות, משום שא"א שיצא כולו בקולמוס שהדיו [נשאר] בדיו שהוא כלי או בקולמוס או בקלמרין. מי"ט צריך שיעור בדיו שכותבין בו, וליחייב על הדיו שהוא בית הדיו, או על הקולמוס, או על הקלמרין. תשובה כיון שהולצתא דיו לכתוב בו הוא מתכוין, עליו הוא חייב, ואינו חייב על הכלי שהוא בו מפני שהכלי טפילה לו, דהנן המוציא אוכלין פחות ממשעורו בכלי, פטור אף על הכלי ואינו חייב על הכלי שהוא בו מפני שהכלי טפילה לו, דהנן המוציא אוכלין פחות ממשעורו בכלי, פטור אף על הכלי שהכלי טפילה לו, ותניא עליה המוציא אוכלין כשיעורו בכלי, פטור על הכלי וחייב על האוכלין. קומרינן אשר כאן היא ששינוי בסדר טהרות קלמרין, ופירושו [בלשון ישמעאל] [אל]מחבאר. ותנן קלמרין של יוסף הכהן

מסורת הש"ס

א) תוספתא דידים פרק ג,
ב) [שם] א' ס"ח חלף,
ג) מנחות לב, א' נפי' מוס' מנחות לא: ד"ה רשב"א],
ד) [נפי' צ"ד. ד"ה בגויל כתבו דבלשון מדי קורין וכו'),
ה) [מסות ז' ח:]

הגהות הב"ח

א) גמ' מן קלף כדי לכתוב עליו פרשה וכו' שמע ישראל (קלף אין דוכסוטום לא) תלמי' וי"צ ז' היא גירסתא רש"י ופס"א לימא ודמוכח צמוספות:
ב) רובי' ד"ה קלף כי לכתוב עליון ס"ת דבעיני ספר כל"ל וזיכתא ותפילין ומזוזות נמחק:
ג) בא"ד בסקונין רבה דקאמר קרע הבא צב' שיעין יתפור:

מוסף רש"י

קלף במקום בשר. קלף כותבין עליו במקום גשר (מנחות ז:) תפילין שבלו. תפילין קדושת חמורה מפנין שיש בה ארבע פרשיות (מנחות ז:).

מוסף חננאל (רמב"ן)

רבינו חננאל (רמב"ן) ברבאי, ומן גורא דיליה כתבינן. וזה ג'א': [והא] דאמרין במזוזה כותבין על דרוכסוטוס במקום שיער, לאו במקום שיער ממש, דאי ס"ד אפא דמגילתא היא, מרששא בהדיא הל"ם תפילין על הקלף, והרי יצא גזרין [ג'א': במקום] השיער מקום בכלל קלף, אלא שי"מ מאי מקום שיער הוא, מרששא בהדיא הל"ם תפילין על הקלף, והרי יצא נמצא קלף עומד לבדו ומקום שיער העיקר בן, אין כותב שם כלום לתפילין, אלא מאי אפיה אחרייתא, ודרוכסוטוס עומד לבדו, והמקום שהיה דבוק על בשר הבמה בו, ואין כותב עליו מוזה מאותן הפנים אלא מן הפנים האחורית. והא שמעתיא דרב דקאמר דרוכסוטוס הרי הוא כקלף, וקא מפרשא לאכשורי תפילין על הדוכסוטוס, דקא מותבין ליה לרב שינה בזה ובוה פסול, וקא מיפרקא חד פירוקא אידי ואידי ממוזיה, ועוד מפרקא שינה בזה ובוה מן תנאי היא, וקא קאי רב כיוחדיהא, ורב פפא קא מוקי ליה לרב כתנא דבי מנשה, דתנא כתבה על הנייר ועל המטלית [פסולה] ועל הקלף ועל הגויל ועל הדוכסוטוס כשרה. וליכא לאוקמה במזוזה שאין מוזה נכתבת על הקלף, והליכך בתפילין היא, ואי משום דאתי בה גויל ותפילין לא מיכתבן על גויל, כי קמינן גויל לענין ס"ת, ואיתנן נמי לסייעיה לרב דאמר כותבין תפילין על דרוכסוטוס, דמתניא תפילין שבלו אין עושין מהן מוזה לפי שאין מורדינן מקדושה חמורה לקדושה קלה. ודייקנן מדקא יתיב טעמא לפי שאין מורדינן, דאלמא אי לא הכי היו עושין מן התפילין, ואמרנן דכיון דמוזיה אין נכתבת על הקלף, שומעין דהני תפילין אדוכסוטוס מוזה הן, תפילין

^[1] עין ערך ערך דכסוטום